

ЗНАЧЕННЯ ТУРИЗМУ В РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

THE IMPORTANCE OF TOURISM IN THE DEVELOPMENT OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

У статті значення туризму розглядається в економіці України та світу. Крім того, безумовно, місце і значення туризму для нашої країни і в багатьох країнах світу. Туризм займає головне місце в міжнародній економічній діяльності. Він є важливим стимулом розвитку світової торгівлі, яка відіграє важливу роль в розширенні і активізації міжнародного співробітництва.

Ключові слова: туризм, туристичні потоки, туристичні ресурси, фінансова криза, економічний механізм оцінки стану галузі, стратегія розвитку.

В статье значение туризма рассматривается в экономике Украины и мира. Кроме того, место и значение туризма для нашей страны и многих стран мира. Туризм занимает важное место в международной экономической деятельности. Он является важным стимулом развития мировой торговли,

которая играет важную роль в расширении и активизации международного сотрудничества.

Ключевые слова: туризм, туристические потоки, туристические ресурсы, финансовый кризис, экономический механизм оценки состояния отрасли, стратегия развития.

In article essence and role of tourism is considered in the economy of Ukraine and world. Also certainly place and value of tourism for our country and many countries of the world. Tourism is occupied by a main place in international external economic communication. He is the important stimulus of development of world trade which is instrumental in expansion and activation of international communication.

Key words: tourism, tourist streams, tourist resources, financial crisis, economic mechanism of the estimation of the branch development, development strategy.

УДК 338.48

Орленко О.В.

к.е.н., доцент кафедри
готельно-ресторанної справи
Херсонський державний університет

Постановка проблеми. На сьогоднішній день туризм став явищем, що увійшло у повсякденне життя майже третини населення планети. Більше того, на початку XXI ст. туризм за обсягами доходу справедливо посів третє місце серед провідних галузей світової економіки. За результатами 2015 року, туристична галузь утворила 11% світового внутрішнього продукту і поглинула більше 12% витрат споживачів. В багатьох країнах і регіонах туризм є основним джерелом прибутків. Надходження з туристичних подорожей у світовому масштабі становлять понад 500 млрд. дол. США щорічно [3]. Найбільші прибутки отримують країни Західної Європи та США.

Аналіз останніх досліджень та публікацій сфери туризму засвідчив значний інтерес науковців різних галузей до цієї проблематики. Зокрема, серед українських дослідників цими питаннями займалися М.П. Афанасьєв, О.О. Любіцева, В.Ф. Кифяк, І.Ю. Мальська, І.Г. Смирнов, Л.М. Устищенко, В.В. Худо.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми у науковому середовищі досить широко описано історію туризму, глибоко розкрито поняття «туризм» та «туристична індустрія», охарактеризовано сучасний стан розвитку туризму, дано характеристику туристично-фінансових потоків та моделей управління в міжнародному туристичному бізнесі, але недостатньо дослідженими залишаються питання оцінки новітніх процесів, що відбуваються на світовому ринку туристичних послуг у сучасних умовах регіоналізації та глобалізації.

Постановка завдання полягає в оцінці стану та розвитку туризму в сучасних кризових умовах,

окресленні слабких та сильних сторін національного та світового туризму, функціонування туристичних підприємств у напрямів підвищення ефективності їх діяльності в світовій економіці.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Вплив туризму на економіку країни перебування можна дослідити за допомогою оцінки прямого і побічного впливу. Оцінка економічного впливу туризму ґрунтується на витратах туристів. Тут важливо розглядати різні аспекти економіки, які відчувають на собі вплив витрат туристів. Розрахунок економічного впливу цих витрат проводиться за допомогою мультиплікатора. Оскільки місцеві підприємства залежать від інших підприємств-постачальників, будь-які зміни витрат туристів у туристичній місцевості приведуть до змін на виробничому рівні економіки, доходів, зайнятості. Мультиплікатор туризму – це відношення змін одного з ключових економічних показників (виробництво, зайнятість, дохід) до змін витрат туристів. Це певний коефіцієнт, на який повинні множитись витрати туристів.

Якщо схематично розглянемо туристичні витрати, то побачимо, що основні з них, в першу чергу, ідуть на туристичні підприємства, які безпосередньо обслуговують туристів. Частина цих коштів виходить з економічного обігу на оплату імпорту товарів і послуг, які споживаються на місці перебування, і ці кошти в подальшому не відіграють ролі в економічній діяльності території. Решта грошей використовується на придбання місцевих товарів та послуг, покриття власних витрат на енергоносії, оплату праці, податків та інше. В кожному циклі витрат частина коштів накопичується,

частина сплачується державі у вигляді податків і вони перестають обертатись в економіці тієї чи іншої території.

Туристами 20-25% коштів витрачаються в певній місцевості чи країні на додаткові послуги, сувеніри, транспорт та інше, з яких частина продовжує циркулювати в місцевій економіці – решта переходить до держави та осідає у місцевих жителів у вигляді накопичень [2]. При оцінці значення мультиплікатора важливо вибрати не тільки методику, але й визначити вид мультиплікатора, кожний з яких виконує свої специфічні функції:

– мультиплікатор виробництва вимірює обсяг додаткового виробництва за рахунок збільшення витрат туристів;

– мультиплікатор продажу вимірює додаткові обороти бізнесу в результаті збільшення витрат туристів;

– мультиплікатор доходів вимірює додаткові доходи у вигляді заробітної плати, орендної плати, відсотків від позичок і прибутку;

– мультиплікатор зайнятості характеризує кількість робочих місць, створених за рахунок додаткових витрат туристів.

Економіка туризму безпосередньо пов'язана з багатьма секторами економіки різних галузей господарювання і тому для розрахунку мультиплікатора потрібна чимала база даних. В 10 найбільш розвинутих країнах світу головним мотивом для здійснення подорожі залишається відпочинок. Найбільше значення відпочинку надають в тих країнах, які не мають теплої моря. Тут частка відпочинку серед інших поїздок складає 76-83%. По-іншому складаються справи в державах, що володіють чудовими пляжами та сприятливим кліматом. В цих країнах частка відпочинку за кордоном складає вже 62-73%.

До економічних функцій туризму, в першу чергу, відносяться економічні вигоди, які він надає. Так, туризм стимулює розвиток елементів інфраструктури – готелів, ресторанів, підприємств торгівлі тощо. Він зумовлює збільшення дохідної частини бюджету за рахунок податків, що можуть бути прямими (плата за візу, митний збір) або непрямыми (збільшення заробітної плати робітників спричинює збільшення сум прибуткового податку, що сплачується ними в бюджет). Крім цього, як зазначалося вище, туризм має широкі можливості для залучення іноземної валюти

і різного роду інвестицій [4]. Не менш важливою економічною функцією туризму є диверсифікація економіки, утворюючи галузі, що обслуговують індустрію туризму, забезпечує зростання доходів населення та підвищення рівня добробуту нації.

Розробляючи власну національну систему індикаторів сталого розвитку туризму, доцільно максимально використати відповідний міжнародний

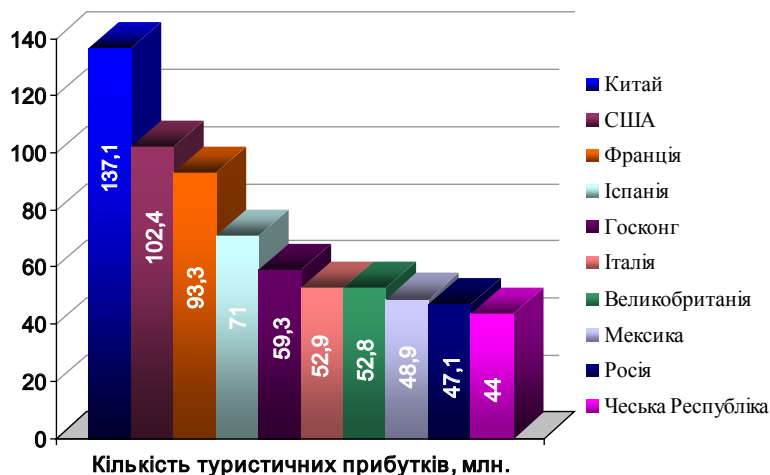

Рис. 1. Кількість туристичних прибутків [1]

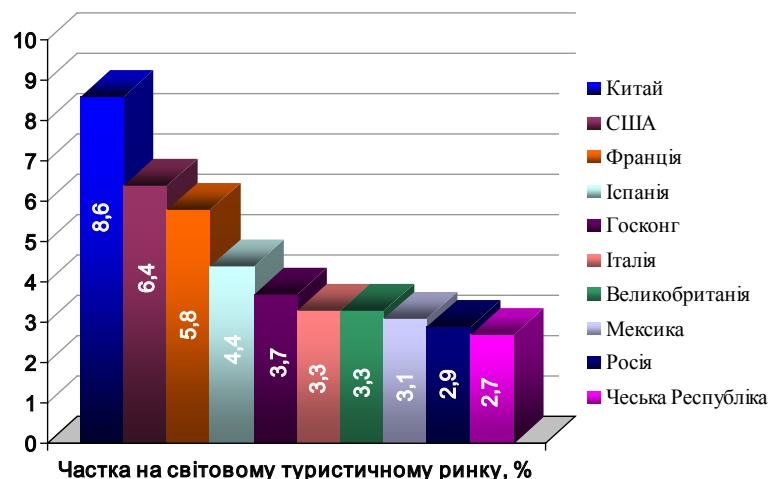

Рис. 2. Частка на світовому туристичному ринку [1]

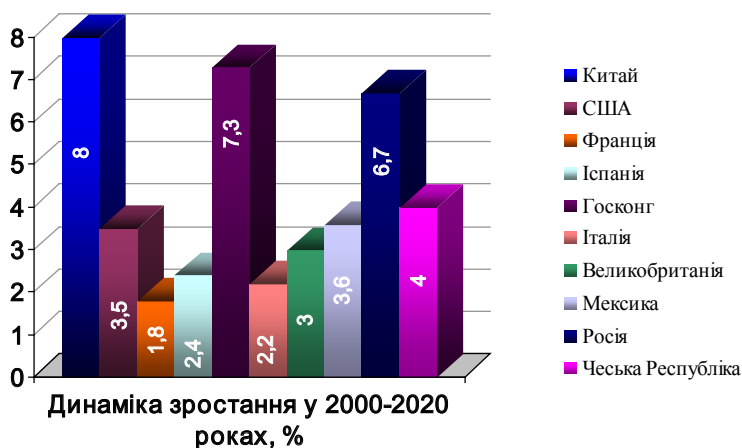

Рис. 3. Популярні туристичні напрямки [1]

досвід. Про необхідність вивчення та актуальність формування індикаторів сталого розвитку туризму свідчать програми Європейського Союзу, розроблені у 2013 році. Програма ЄС «Європейський туризм: система індикаторів сталого розвитку 71 територій» (European Tourism Indicators System Toolkit for Sustainable Destination) розроблялась два роки. Вона містить 27 основних та 40 додаткових індикаторів:

- основні індикатори (Core indicators), які ідентифіковані як базові та найважливіші;

- додаткові (Optional indicators), які більше відносяться до тих регіонів, що мають потужну систему моніторингу сфери туризму. Індикатори розподілені на чотири секції: управління, економіка, соціально-культурний вплив, вплив на довкілля.

Прогноз найбільш популярних туристичних напрямків до 2020 року наведено на (рис. 1-3).

Із рисунків видно, що при щорічному зростанні на 8% кількість туристичних прибуттів у Китай досягне до 2020 року 137,1 млн. дол. Другим за популярністю туристичним напрямком стануть США (102,4 млн.), далі – Франція (93,3 млн.), Іспанія (71,0 млн.), Гонконг (59,3 млн.).

Щоденні витрати туристів, за винятком коштів на авіаперевезення, збільшаться до 5 млрд. доларів у день. За прогнозами ВТО, очікується бурхливий розвиток виїзного туризму. Найбільшими країнами постачальниками туристичних потоків стануть Німеччина, Японія, США, Китай, Великобританія [5]. Економічна відсталість країн Східної Європи є реальним бар'єром для залучення населення цих країн у міжнародний туризм. Обсяги туризму між країнами Західної і Східної Європи будуть зростати в основному в напрямку зі Сходу на Захід.

Також вплив туризму на економічний розвиток виявляється у підвищенні ділової активності та розширенні виробництва товарів і послуг у результаті збільшення платоспроможного попиту за рахунок іноземних та місцевих екскурсантів. З економічної точки зору привабливість туризму як галузі, що надає послуги, полягає у швидкій окупності вкладених коштів та отриманні доходу у вільно конвертованій валюті. У багатьох країнах туризм входить у першу трійку провідних галузей держави, розвивається швидкими темпами і відіграє важливе соціальне та економічне значення, оскільки він: збільшує місцеві доходи, створює нові робочі місця, розвиває всі галузі, пов'язані з виробництвом туристичних послуг, розвиває соціальну та виробничу інфраструктуру у туристичних центрах, активізує діяльність народних промислів і розвиток культури та сприяє їм, забезпечує зростання рівня життя місцевого населення, збільшує валютні надходження.

Але позитивний вплив туризму на економіку держави відбувається тільки у тому випадку, якщо він розвивається всебічно тобто не перетворює

економіку країни в економіку послуг. Іншими словами, економічна ефективність туризму передбачає, що він в державі повинен розвиватися паралельно і у взаємозв'язку з іншими галузями соціально-економічного комплексу [6].

Туризм відіграє важливу роль у створенні робочих місць, і, за прогнозами, впродовж наступних п'яти років у світі створюватиметься 2500 нових робочих місць щодня. Охоплюючи багато секторів економіки, майже неможливим стає визначення точної оцінки кількості працівників, зайнятих у сфері туризму. Крім того, вирішення проблеми реальної оцінки ускладнюється ще й специфічним характером праці (сезонність, робота за сумісництвом, тимчасова робота тощо). І все ж кількість зайнятих у туристичній сфері постійно зростає. Це одна з не багатьох галузей економіки, де залучення нових технологій не призводить до скорочення працюючого персоналу. Це має важливе значення, оскільки, поглинаючи більше робочої сили, туризм зменшує соціальну напругу в суспільстві. Крім того, світовий досвід показує, що індустрію туризму можна розвивати і в період економічних криз, що має важливе значення для країн Східної Європи. Витрати на створення одного робочого місця тут в 20 разів менші, ніж у промисловості, а оборотність інвестиційного капіталу в 4 рази вища, ніж в інших галузях господарства. Прикладом можуть бути такі країни, як Аргентина, Бразилія, Мексика, Єгипет, Туніс, Перу та інші.

В багатьох країнах світу туризм є однією з найбільш пріоритетних галузей, внесок у валовий національний дохід яких складає 20-45%, а надходження від іноземного туризму є основним джерелом отримання валюти. Отже, галузь туризму не тільки приносить значну частину прибутку до бюджету туристично-розвинутих держав, а й є надзвичайно перспективною і безсумнівно може стати одним з головних джерел надходжень до держбюджету інших країн.

Висновки. В Україні існують всі передумови для розвитку туристичної сфери. Зручне географічне розташування, сприятливий клімат, різноманітний рельєф, унікальне поєднання природно-рекреаційних ресурсів, культурно-історичної спадщини, розгалуження санаторно-курортної бази – всі ці фактори зумовлюють конкурентні переваги України в пропозиції туристичного продукту. Туристичний потенціал України на сьогодні розкрито не повною мірою, про що свідчить 0,5 – 1,5% частка туристичної галузі в структурі ВВП країни. Основними перепонами, що перешкоджають розвитку туристичного сектору в Україні, сьогодні виступають переважно чинники управлінського, економічного, екологічного, соціального та культурного характеру.

Світовий туризм є вагомим рушієм зростання економіки, збільшення частки виробництва, працевлаштування та міжнародних трансакцій. Тому

в сучасній світовій економіці спостерігається розширення сектора туристичних послуг у багатьох країнах. Загальносвітові тенденції демонструють, що туризм має передумови, щоб зайняти вагомий нішу в економіці країн. Отже, аналізуючи розвиток міжнародного туризму за останні роки, необхідно зазначити, що туризм перетворився в перспективну галузь міжнародного бізнесу з багатьма напрямками свого розвитку, індустрією курортів, особливими фінансовими інструментами, системою комунікацій; став складовою частиною стратегічних, економічних і соціальних концепцій розвитку країн світу; сприяє розвитку багатьох пов'язаних з ним галузей економіки; допомагає створювати робочі місця і, таким чином, вирішує проблему зайнятості працездатного населення; потребує державної підтримки для свого подальшого розвитку як індустрії, яка ефективно організує не тільки відпочинок, але й оздоровлення людей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Світова туристична організація UNWTO: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unwto.org>
2. Група двадцяти вперше признає путешествия и туризм движущей силой экономического роста и принимает на себя обязательство проводить работу в целях облегчения путешествий PR No.: PR12040 Madrid, London 20 Jun 16: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://media.unwto.org/ru/press-release/2016-07-16/gruppa-dvadsati-vpervye-priznaet-puteshestviya-i-turizm-dvizhushchei-siloi>
3. Международный туризм уверенно продвигается к преодолению миллиардного рубежа: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://media.unwto.org/ru/press-release/2012-09-19/mezhdunarodnyi-turizm-uverenno-prodvigaetsya-k-preodoleniyu-milliardnogo-ru>
4. Міністерство культури і туризму України «Проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні на

сучасному етапі»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/183853;jsessionid=CBACCE>

5. «Україна: конкування в світовій економіці – Стратегія успіху» Агентство США з міжнародного розвитку USAID UKRANE / Київ / 2015 – 172 с.

6. Міністерство культури і туризму України «Підсумки туристичного сезону 2015 року»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/225433;jsessionid=0D83FF45195E032487951CE94852260C>

REFERENCES:

1. Svitova turystychna orhanizatsiia UNWTO [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.unwto.org>
2. Hruppa dvadtsaty vpervye priznaet puteshestviya y turizm dvizhushchei syloi ekonomycheskoho rosta y prynymaet na sebia obiazatelstvo provodyt rabotu v tseliakh oblehcheniya puteshestviy PR No.: PR12040 Madrid, London 20 Jun 16 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://media.unwto.org/ru/press-release/2016-07-16/gruppa-dvadsati-vpervye-priznaet-puteshestviya-i-turizm-dvizhushchei-siloi>
3. Mezhdunarodnyi turizm uverenno prodvyhaetsia k preodoleniyu mylyardnoho rubezha [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://media.unwto.org/ru/press-release/2012-09-19/mezhdunarodnyi-turizm-uverenno-prodvigaetsya-k-preodoleniyu-milliardnogo-ru>
4. Ministerstvo kultury i turizmu Ukrainy «Problemy ta perspektivy rozvytku turizmu v Ukraini na suchasnomu etapi» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/183853;jsessionid=CBACCE>
5. «Ukraina: konkuruvannia v svitovii ekonomitsi – Stratehii uspikhu» Ahentstvo SShA z mizhnarodnoho rozvytku USAID UKRANE / Kyiv / 2015 – 172 s.
6. Ministerstvo kultury i turizmu Ukrainy «Pidsumky turystychnoho sezonu 2015 roku» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/225433;jsessionid=0D83FF45195E032487951CE94852260C>